

NAKIŞ SANATINDA FARKLI MALZEME YAKLAŞIMLARI; KÂĞIT ÖRNEĞİ

Mehtap ERDOĞAN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye
mehtap.erdogan@hbv.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-8725-3996>

Tuba BAHAR
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye
tuba.bahar@hbv.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-4624-1814>

<i>Atf</i>	Erdoğan, M. & Bahar, T. (2022). Nakış Sanatında Farklı Malzeme Yaklaşımları; Kâğıt Örneği. The Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 12 (3), 781-794.
------------	---

ÖZ

Var olduğu günden bu yana yeryüzünde kendini konumlandırmaya çalışan insanlığı, temel gereksinimlerini karşılamak amacıyla çeşitli uğraşlara yönelmiştir. Bu uğraşlar sonucunda çeşitli sanat dalları ortaya çıkmıştır. Yapan kişiden kullanılan hammaddeye kadar her türlü etki, bu sanat dallarının sınıflandırılmasında büyük rol oynamıştır. İplik sanatları başlığı altında değerlendirilen nakış sanatı, eski dönemlerde ipliğin hassas yapısından dolayı dişil sanatlar olarak tanımlanmıştır. Art and Craft hareketi, postmodernizm ve feminizm hareketinin ortaya çıkmasının ardından nakış sanatına olan yaklaşımlarda kırılma noktaları yaşanmıştır. Kavramsal sanatlar arasında yer almaya başlayan nakış sanatı, teknolojik gelişmelerden de büyük ölçüde etkilenmiştir. Bunların olumlu bir sonucu olarak nakış sanatı, kadın - erkek fark etmeksizin herkes tarafından yapılabilen ve her türlü zemin üzerine uygulanabilen bir sanat dalı haline gelmiştir. Aynı zamanda süsleme sanatı olarak bilinen nakış sanatında, toplumsal kaygılara mesaj niteliğinde anlamlı projelerin de yapılmaya başlandığı görülmektedir. Bu çalışmada kâğıt yüzeyler üzerine işlenen nakışlar incelenmiştir. Kâğıt yüzeyler çeşitlilik göstermekte olup her birinin farklı hassasiyeti bulunmaktadır. Bu yüzden bu tarz çalışmalar deneysel çalışmalar olarak tanımlanmaktadır. Çalışmada 3 farklı sanatçı tarafından 3 farklı kâğıt zemin üzerine yapılan eserler incelenerek bunların doküman analizleri yapılmıştır. Güzel ile kusurlu olanın birlikte kullanılması düşüncesiyle oluşturulan bu eserlerle nakış sanatının, malzeme konusunda sınırları aşan ve toplumsal olayları vurgulayan bir kimlik kazandığı anlaşılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Nakış, Kavramsal Sanat, Sanat ve Zanaat, Farklı Malzeme Kullanımı, Kâğıt Yüzeyler.

DIFFERENT MATERIAL APPROACHES IN EMBROIDERY ART; PAPER SAMPLE

ABSTRACT

Mankind, who has been trying to position itself on earth since its existence, has turned to various efforts in order to meet its basic needs. As a result of these efforts, various branches of art have emerged. All kinds of effects, from the person who makes it to the raw material used, played a big role in the classification of these branches of art. Embroidery art, which is evaluated under the title of thread arts, was defined as feminine arts in ancient times due to the delicate structure of thread. After the Art and

Craft movement, the postmodernism and emergence of the feminism movement there were breaking points in the approaches to the art of embroidery. Technological developments have also greatly affected the art of embroidery art, which has begun to take its place among the conceptual art. As a positive result of these, the art of embroidery has become an art branch that can be done by everyone, regardless of woman or man, and can be applied on any kind of surface. In the art of embroidery, which is also known as the art of ornament, it is seen that meaningful projects have started to be made as a message to social concerns. In this study, embroideries on paper surfaces were examined. Paper surfaces vary and each has a different sensitivity. Therefore, such studies are defined as experimental studies. In the study, the works made by 3 different artists on 3 different paper backgrounds were examined and their document analyzes were made. It is understood that with these works created with the idea of using the beautiful and the imperfect together, the art of embroidery has gained an identity that goes beyond the borders in material and emphasizes social events.

Keywords: *Embroidery, Conceptual Art, Art and Craft, Use of Different Materials, Paper Surface.*

GİRİŞ

İnsanoğlu yaşadığı çevreye uyum sağlayabilme tecrübesini, bilgi ve beceriyi en iyi şekilde kullanarak elde edebilmiştir. Bunu ilk gözlemlendiği günden itibaren de yaratıcılık, onun yaşamının her alanında görülebilen bir özelliği olmuştur. Bu nedenle insanoğlunun hayatta kalma çabası bir yandan onun yaratıcılığının ortaya çıkmasını sağlarken; diğer yandan aynı kavram, onu sanata doğru yönlendirmiştir (Ağluç, 2013: 2). Bu yüzden sanat, insanlığın varoluşuyla birlikte ortaya çıktığı düşünülen yaratıcı bir insan etkinliği olarak tanımlanmıştır. Sanat kelimesinin tam olarak zihnimizdeki oluşumu ise karşılaşılan sanat yapısının deneyimlenmesi ile kavranabilmektedir.

İlk zamanlarda insanoğlunun barınmak, yemek, içmek gibi temel gereksinimlerini karşılamak için yaptığı, ardından süslenme arzusuyla daha da gelişen sanat, zamanla farklı alanlarda kendini göstermeye başlamıştır. Dericilik, çömlekçilik, terzilik, dokumacılık ve işlemecilik gibi faydacı uğraşları zanaat (işçilik); heykel, resim, edebiyat gibi uğraşları ise sanat (tasarımcılık) olarak görmüşlerdir. Bunlara ek olarak ev dışında yapılan, deha ve kas gücü gerektiren uğraşları eril, ev içinde yapılabilecek işleri ise dişil sanatlar olarak tanımlamışlardır.

Kadın deneyimini içeren geleneksel kadın yaratıcılığı ürünlerinin büyük bölümü sanat eseri olarak sayılmamış ve niteliksel olarak yüksek ve düşük sanat ayırımına dayalı bir estetik hiyerarşisi oluşturulmuştur. Dekoratif sanat güdülerini erkek sanatçılar için özgürleştirici bir katalizör işlevi görürken, kadınların yaptığı geleneksel dekoratif sanatlar ‘kadın işi’ olarak nitelendirilerek zanaat olarak tanımlanmıştır. Zanaatlar ise fayda boyutundan ileri görülmediği için her zaman düşük sanatlar olarak görülmüştür (Antmen, 2021a: 28).

Araştırma kapsamında ele aldığımız nakış sanatı, ipliğe dayalı sanatlar arasında yer almaktadır. İpliğin ipeksi ve pamuksu yönünden dolayı nakış, bir kadın işi olarak görülmüş ve düşük bir statüye indirgenmeye çalışılmıştır. Fakat sanayileşmeye karşı sosyalist bir duruş olarak ortaya çıkan Art and Craft hareketi, hem sanat ve zanaat kavramlarının ayrıştırılmasına hem de sanatların eril ve dişil olarak tanımlanmasına karşı çıkmıştır. Bu hareketin öncülerinden olan William Morris de tepkisini iplik sanatları ile uğraşarak ortaya koymuş ve bunların sonucunda toplum tarafından ciddi eleştirilere maruz kalmıştır.

Buna ek olarak Judy Chicago, kadın yaşamlarını yansıtmaya, kadın rollerini sanatçı olarak adlandırmaya ve çağdaş sanatın üretildiği ve alındığı koşulları değiştirmeye çabalayan bir hareket ile, işlerinde iğne işi ve nakış gibi sanatsal hiyerarşinin en düşük basamaklarına kadar inen ‘kadın’ zanaatlarını kullanmıştır. Kadınların başarılarını ve eşsiz deneyimlerini kutlayan işler yaratan Chicago, kadınları tarihi rekorlara sokmayı ve daha genel olarak görsel sanatlardaki temsillerini geliştirmeyi amaçlayan zengin bir çalışma yapmıştır. Judy Chicago’nun ‘The Dinner Party’ gibi eserleri (Resim 1), el sanatları

tabanlı sanat formlarının önemini doğrulamaya ve 'yüksek sanat' olarak adlandırılan eşdeğer sanatlardan ayıran sınırları yıkmakta önemli bir rol oynamıştır (Kapar, 2018: 41).

Resim 1: Judy Chicago, 'The Dinner Party'
Kaynak: (Kapar, 2018: 42).

Aynı dönemlerde kadınlar, kendilerine dışarıda hak tanınmaması ve ev içindeki işlerin kendilerine atfedilmesini sorgulamaya başlamış ve feminizm hareketini ortaya çıkarmışlardır. Dışarıya açılan feministler eril işi olarak tanımlanan işlere koyulmuş ve kadın işi olarak tanımlanan iplik sanatlarının da erkekler tarafından yapılabileceğini dile getirmişlerdir. Bunların sonucunda iplik sanatları, herkes tarafından yapılabilen kavramsal sanatlar arasında yer almaya başlamıştır.

Nakış Sanatının Kavramsal Sanatlar Arasındaki Varoluş Süreci

Sanat var olduğu günden itibaren kavramlarla her zaman ilişkili olmuştur. Fakat ilk defa Dadaizm'in öncülerinden olan Marcel Duchamp ile sanatta 'kavram' bir araç olmaktan çıkıp amaç olmaya başlamıştır (Eroğlu, 2020: 22). Kavramsal sanat dediğimizde aklımıza gelen ilk şey sanatın estetik beğeniye hitap etme kaygısından uzak, düşünsel yanıyla, işin felsefi yönüyle ve ready-made (hazır yapım) olarak her tür malzemenin kullanıldığı çalışmalar gelmektedir (Bulut, 2018: 69). İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki formel sanat eğilimlerine karşı bir tepki olarak ortaya çıkan kavramsal sanat (concept art) terimi ilk kez 1961'de Henry Flynt tarafından kullanılmıştır (Eroğlu, 2020: 7). Araştırma nakış sanatının kavramsallığını ve her türlü hazır yapım nesnelere üzerinde uygulanabilirliğini belirli örneklerle sunarak gözler önüne sermeyi amaçlamıştır.

Form, şekil gibi retinal özelliklerin yerine, düşünceye dayalı bir sanatın önemini vurgulayan kavramsal sanat, yeni bir şeyler üretmekten ziyade 'neler yapabilirim' in sınırlarını zorlamak isteyen farklı insanların ortak buluşma noktası olmuştur. Seçilen yollar farklılık gösterse de Kosuth'un "Üç Sandalye'si", Sol Le Witt'in söylemleri, Andy Warhol'un serigraf baskıyla çoğaltılmış "Ünlülerin portreleri" veya "Brillo Kutuları" gibi çıkış noktaları benzerdir (Bulut, 2018: 69). Aynı zamanda Marcel Duchamp'ın 1910'lu yıllarda ortaya attığı "Ready-made" kavramı ve özellikle 1917 yılında sunduğu "Çeşme" adlı çalışmasında biçim ve estetik anlayışının sorgulanması ve nesneye sunulan özgürlük kavramı, sanatın yeniden yorumlandığı bir düşünce zemini oluşturmuştur (Aksu, 2019: 34). Bu düşünce zemini ile tekil nesneyi dışlayarak yerine kavramsal düşünceyi koyan sanatçılar, belgeler, fotoğraflar, haritalar, taslaklar vb. taşıyıcı araçlar kullanarak sanatın geleneksel tanımını ve biçimini yıkıma uğratan bir devrim gerçekleştirmişlerdir (Antmen 2021b: 193). Marcel Duchamp herhangi bir nesneyi ya da eylemi sanat olarak sunarak yaratıcılık olgusunun tarifini değiştirmiş, sanatın geleneksel anlamda beceri ve yeteneğe dayanması gerektiği yolundaki inancı sarsmış, sanatsal beğeniye şekillendiren etkenleri sorgulamış, kavramsallaştırma ve anlam gibi olguların plastik biçimin önüne geçebileceğini kanıtlamış ve düşünsel deneyimin duyuşal deneyimin önüne geçmesini öncülük etmiştir (Antmen 2021b: 194).

Giderek değişen ve gelişen sanatlarda önemli bir etkisi olan postmodernizm, eski biçimlerin kendi içerisinde dönüştürülmesiyle yeni şeylerin ortaya çıkarılabileceğini savunan ve her şeyin sanat olabileceği görüşünü benimseyen bir sanat akımıdır. 1960'lı yıllara kadar iğne yardımıyla farklı dokuma yüzeylere uygulanan nakış sanatı, modernist anlayışa karşı duran ve yenilikçi bir tutum sergileyen post-modern akımı ile yeni bir döneme girmiştir. Bunlara ek olarak gelişen teknoloji ile ortaya çıkan sanayi makineleri, istenilen malzemelere uygun zeminlerin hazırlanmasında etkili olmuştur.

Nakış ile uğraşan sanatçılar malzemenin sonsuz dönüşümlerini kullanarak, geleneksel materyalleri güncel sanat tekniklerine uyarlamışlardır. 1980'lerden beri iplik sanatları, sanat içeren birçok yeni form ve dil geliştirmişlerdir (Kapar, 2018: 47). Sanatta malzeme kullanımının hiçbir sınırı olmadığı günümüzde, her türlü malzeme ile yapılan eserler sanat eseri olarak kabul görmektedir. Kavramsal düşünceye, fikre, duygulara ve bir anlatıma dönüşerek bazen zihinde varlığını sürdüren bazen de özüne yani maddesel vücuduna kavuşan malzeme, ister sanat eseri için üretilmiş bir malzeme olsun isterse kullanım amacının tamamen dışında üretilmiş bir nesne olsun artık sanatçının düşüncesi o malzemeye yeni bir kimlik kazandırmış ve nesne, var oluşundaki son noktaya evrilerek izleyiciye sunulmuştur (Karasu, 2021: 4,5,6). Aynı zamanda sanatçıların gerçekliğe, doğaya ve var olana müdahalesiyle ortaya çıkan eserler, sanatçı düşselinin nesneye müdahale etmesi ve fikrini anlatacak şekilde malzemeyi yoğurmasıyla karşımıza çıkmaktadır (Karasu, 2021:3).

Sanat yapıtının içerisinde yer aldığı kültürel ortamlar ise yapıtın üretim tekniği, taşıdığı semboller ve sosyal alanda sanat olarak algılanması gibi pek çok süreç üzerinde etkili olmaktadır. Gündelik yaşamdaki sıradan bir objenin sanat olarak değerlendirilmesi o nesnenin sahip olduğu özsel niteliklerden dolayı değil ona atfedilen anlamlardan dolayı mümkün olabilmektedir (Sankır, 2018: 525). Gösterge bilimsel yaklaşımlara göre tüm nesnelere kendileri dışındaki başka şeylere atıfta bulunan göstergelere dönüşme potansiyeline sahiptirler. İşlevlerinden soyutlanan nesne göstergeye dönüşmekte ve bu şekilde kendisi dışındaki başka anlamların taşıyıcısı durumuna geçmektedir (Sankır, 2018: 526).

Nakış Sanatı Uygulamalarında Farklı Malzeme Yaklaşımları

Nakış, değişik lifler kullanılarak üretilen dokuma, keçe ve deri yüzeylerin üzerine; ipek, yün, keten, pamuk, metal gibi iplikler kullanılarak yapılan süslemeler olarak tanımlanmaktadır. Yaklaşık 4500 yıllık bir geçmişe sahip olan bu sanat dalı, toplumların yaşantılarından etkilenmiş, teknoloji ve sanayinin gelişmesine paralel bir şekilde değişiklikler göstermiştir (Çıttır, 2009: 1). Bununla birlikte Art and Craft Hareketi'nin oluşturduğu düşünsel zemin, 20. yüzyılda ipliğe dayalı zanaatların sanat olma mücadelesi için daha fazla girişimi ortaya çıkarmıştır (Keser, 2016: 169).

Plastik sanatlar alanında var olmaya başlayan nakışın, kavramsal sanat olarak görülmesinin ardından, sanatçılar; farklı materyaller kullanmaya başlamışlardır. Bir iplik çalışması sadece iğne işi olarak ya da ipliğin iğne kullanılmadan biçimlendirilmesine ya da farklı materyallerin birleşimine dayalı olarak farklı bağlamlar ve görsel etkiler oluşturmak için tasarlanmaya başlamıştır (Keser, 2016: 177). Her şeyin sanat olabileceği düşüncesi ve teknolojinin de katkıları ile nakış sanatı, neredeyse her zemin üzerinde görülmeye başlanmıştır.

Gelenekselin güncele taşındığı bir araç olarak sanatta yerini alan nakış sanatı, hem malzeme hem de teknik açıdan dönemin anlatı yöntemlerinden beslenerek pek çok sanatçı tarafından yorumlanmaya başlamıştır (Berber vd., 2020: 1697). Bu sanatçılar geleneksel anlamda sanatta ne varsa bunların sınırlayıcı tüm özelliklerini kapsayan sıkıntılı durumlardan özgür düşünce eğilimleri ile sıyrılmak istemişlerdir. Bunun için farklı yüzeyler üzerine nakış uygulamaları yapmayı denemişlerdir. Özgün ürünler ortaya çıkarmak için farklı nitelikteki malzemelerin kullanımının bir sonucu olarak dokuma dışındaki zeminlerde işlemlerin yapılmaya başlamışlardır. Metal, plastik, kâğıt, ahşap ve taş gibi farklı yüzeylere uygulanan işlemlere günümüzde sıkça rastlanmaktadır (Erdoğan, 2021: 137).

İlk defa uygulanan farklı malzeme kullanımları deneysel yöntemler ile yapılmaktadır. Deneyimleme gerektiren her bir iş yapan kişinin birinci elden kendisi için bu işi yaptığının önemli bir göstergesidir. Çünkü sonuç her ne olursa olsun sanatçı bu deneyimlemenin sonucunda farklı kazanımlar edinmektedir (Eroğlu, 2020: 45). Çalışmada farklı kâğıt yüzeyler üzerine yapılan uygulamalar araştırılmıştır.

İğnenin batması sonucunda uygulandığı zeminlere zarar verme durumu göz önünde bulundurulduğunda, kâğıt yüzeylere yapılan işlemlerin hassasiyet ve deneysel yöntemler gerektiği görülmektedir. Araştırmada farklı kâğıt zeminler üzerinde uygulanan kâğıt para, fotoğraf kâğıdı ve geri dönüşüm kâğıtları üzerine yapılan nakışlı eserler incelenmiştir.

Kâğıt: hamur durumuna getirilmiş türlü bitkisel maddelerden yapılan, yazı yazmaya, baskı yapmaya ve bir şeyler sarmaya yarayan kuru, ince yapraklar olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Günümüzde her alanda kullandığımız kâğıtların gramajlarına göre hassasiyetleri vardır. Karton olarak kullandığımız sert ve dayanıklı kâğıt zeminlerden hassas ve dayanıksız peçetelere kadar binlerce türü bulunmaktadır.

YÖNTEM

Çalışma kapsamında farklı malzeme kullanımı olarak kâğıt yüzeyler üzerine kişisel kimlikleri ile bütünleşen, sanatsal olarak özgün çalışmalar yapan ve özgürlük ilkesine bağlı bir şekilde tasarımlarını oluşturan sanatçıların eserleri incelenmiştir. Sanatçılar seçilirken farklı kâğıt zeminler üzerine uygulama yapmış olmaları göz önünde bulundurulmuştur. Çalışma süresince bu konuda 3 farklı sanatçıya ulaşılmıştır. Bu sanatçılar Gözde Ju, Damla Yalçın ve Petra Heidrich'tir. Gözde Ju'nun We Are Worth adlı projesi kapsamında hazırlamış olduğu 4 eser incelenmiştir. Damla Yalçın'ın çalışmalarından olan Evseme adlı koleksiyona ait 6 eser incelenmiştir. Petra Heidrich'in çalışmalarından da web sitesinde farklı başlıklar altında oluşturduğu temalardan birer adet olmak üzere toplam 4 eser incelenmiştir. Hem malzeme olarak farklı kâğıt yüzeyler kullanmayı amaçlayan hem de eserlerine düşünsel boyut katan bu sanatçılar ile e-posta üzerinden yazılı görüşmeler yapılmıştır. Verilerin toplanması, sanatçıdan sanatçıya değişkenlik göstermiştir. Yapılan yazılı görüşmelerde sanatçıların nakış sanatına olan ilgileri ve eserleri hakkında teknik ve malzeme gibi genel bilgiler sorularak, nakış sanatını neden tercih ettikleri konusunda bilgiler edinilmiştir. Sanatçıların izinleri doğrultusunda sosyal medya hesapları ve web sayfaları üzerinden ulaşılabilen eserler doküman analizi yöntemi ile ele alınmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Kâğıt Yüzeyler Üzerine Yapılan Eserler ve Örnek Sanatçılar

➤ Gözde JU

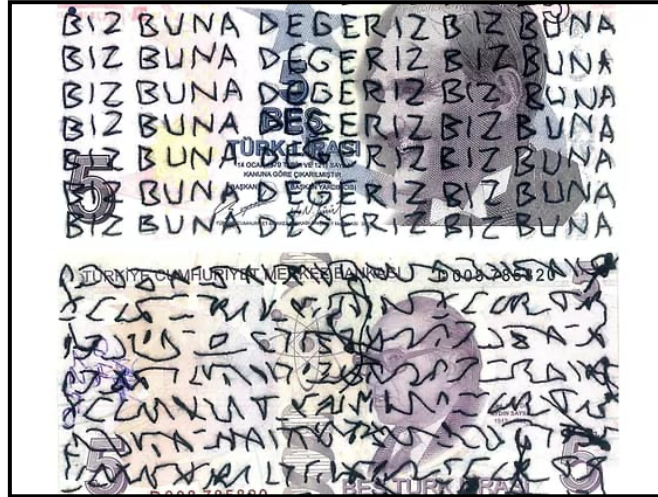
1992 Adana doğumlu Gözde Ju, 2009 yılında Güzel Sanatlar Lisesini bitirdikten sonra Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'ne başlayarak Baskıresim ve Resim bölümlerinden (çift anadal) mezun olmuştur. 2018 yılında ise "Çağdaş Baskı Resim Sanatında Mekânsal Aramalar" konulu teziyle yüksek lisansını tamamlamıştır. Farklı resim ve baskı tekniklerini kullanarak çalışmalarını bir deneyim alanı olarak sunan sanatçı; kimlik, kültür ve mekân imgelerini resim yüzeyine taşıyarak izleyiciyi hareketsiz bir durumdan aktif bir duruma davet etmektedir. Sanatçının kompozisyonları, mekânın belirsizliğini ve öngörülemesizliğini vurgulamakta ve imgelerle onu kendi mekânına dönüştürmektedir. Farklı ülkelerde çeşitli sergilerde yer alan sanatçı Frankfurt am Main'deki stüdyosunda çalışmalarına devam etmektedir (URL-1).

'Aslında uzmanlık alanım baskı resim ancak üniversite yıllarımdan itibaren malzeme ve teknik konusunda farklı sorgulamalarım oldu. Geleneksel baskı tekniklerinin deneyselliği ve kendi düzlemini asma serüveni benim için her zaman ilgi çekiciydi. Malzemenin de dâhil olduğu yeni arayışlar içinde oldum. Bu malzeme arayışında ipler de nasibini aldı tabii. Yüksek Lisans süresince tuvallere bastığım serigrafilerin üzerine iplerle müdahalelerde buldum. Bunlar dikiş ve tekstile dair ilk denemelerimdi. Daha sonra o dönemde beni

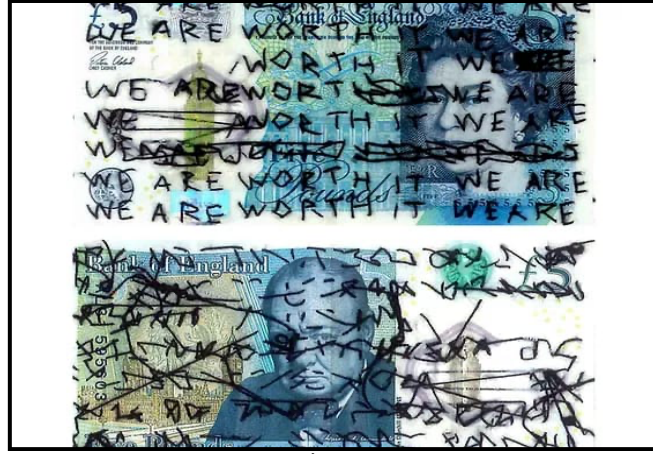
heyecanlandırıcı başka şeylerin peşinde koşmuş olmalıyım ki bu işlere devam etmedim. İplerle olan ilişkim tam anlamıyla Almanya'ya taşındığım zaman tekrar ortaya çıktı. İlk üç ay kendime ait bir atölyem yoktu bu yüzden evimin salonunu atölye olarak kullanıyordum. Taşınmamdan 2 gün sonra Almanya pandemiden dolayı çok sert bir kapanmaya girdi. Elimde Türkiye'den getirebildiğim sınırlı malzemem vardı ve her yer kapalıyken dolayısıyla malzemeye erişimim de yoktu. Bu dönemde elimdeki kâğıt ve kalemleri kullanarak resimler yaptım nihayetinde her evin olmazsa olmazı dikiş kutusu beni kendine çekti. Böylece iplerden gelip resimlerimin yüzeyine yerleştiler. Yaptığım kara kalem resimlere iplerle müdahale etmeye başladım. Tabi her zaman olduğu gibi bu ilişki giderek çatallandı ve dönüştü. Böylece birbirimizi geliştirmeye başladığımız bir süreç yeniden başlamış oldu. Ve tabi bunların ötesinde nakış, işleme kadına atfedilmiş eylemler. Türkiye'de ve başka birçok ülkede kadınlar benzer tarzda işler üretiyorlar. Ve bu ortaklık oldukça heyecan verici olduğunu düşünüyorum. Ancak bu narin ve emeklerle üretilmiş işlere yeterli değer verilmiyor hâlbuki çok ciddi bir el becerisi ve göz becerisi gerektiren eşsiz işler. Bunları çağdaş sanat alanında malzemeye bir araya getirme fikri onların yeniden görülebilirliği benim için eşsiz bir süreç yaratıyor. Ben de anneannemden, annemden gördüğüm, öğrendiğim şekilde işleme yapmaya çalışıyorum onların kullandığı malzemelerle buluntu fotoğraflara müdahale ediyorum. Bu müdahale bir çeşit meditasyon gibi. Nakış yaparken onların süreçlerini düşünüyorum, bu eylem sırasında ne düşündüklerini merak ediyorum, anlamaya çalışıyorum. Kadın olarak toplumun neresinden olduklarını ve nelere maruz kaldıklarını belki de bu nakış isinin bir çeşit kaçış olduğunu, üretme arzusu olarak karşılık bulduğunu hayal ediyorum' (URL-2).

We Are Worth It 2021

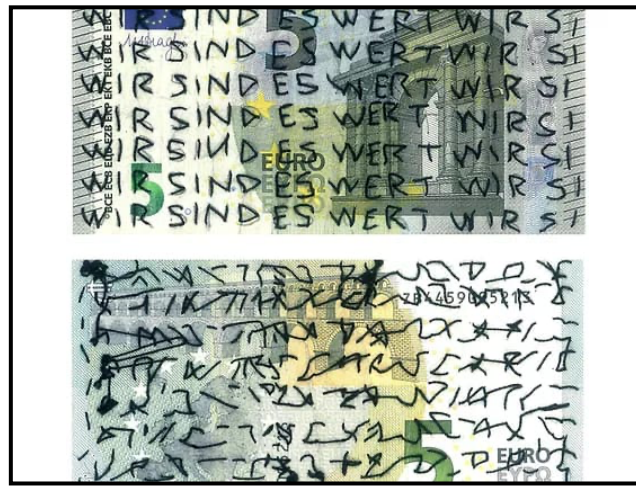
Gözde Ju 2021 yılında 4 farklı kâğıt para üzerine yapmış olduğu 'We Are Worth' adlı çalışması ile pandemi döneminde artan ekonomik sıkıntılara vurgu yapmak istemiştir. Çalışmada her para birimi üzerine kullanıldığı ülke dilinde 'Biz Buna Değeriz' ifadesini nakış sanatı kullanarak yapmıştır. Sanatçının nakış sanatını farklı malzemelerle yorumlamayı tercih etmesinin nedeni, kendi çocukluğundan edindiği gözlemlerden faydalanarak günümüz sanatına ilişkin yeni tasarımlar ortaya çıkarmaktır.

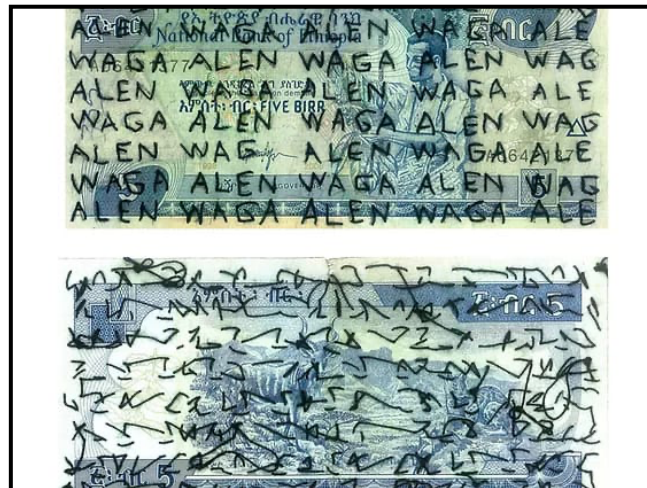
Resim 2. Türk Lirası
Kaynak: (URL-1)

Resim 3. İngiliz Sterlini
Kaynak: (URL-1)

Resim 4. Euro
Kaynak: (URL-1)

Resim 5. Etiyopya Birri
Kaynak: (URL-1)

Sanatçı Gözde Ju, çalışmaları ile ilgili olarak düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir;

'Yapıt farklı ülkelerin kullandığı kâğıt paralardan oluşmaktadır. Ticari bir meta olan bu nesnelerin üzerine iğne ve iplik kullanılarak 'Biz Buna Değeriz' cümlesi para birimini temsil eden dillerde, kusurlu bir şekilde tekrarlanarak işlenmiştir (Resim 2-3-4-5). Değer atfedilen bu nesnelerin otoritesi bu müdahaleyle sarsılmış, dolaşımdan çıkarılmış ve hiçbir amaca hizmet etmeyen yeni bir forma bürünmüştür. Bu yapıt Joseph Beuys'un toplumu 'iyileştirme' kavramıyla ilişki kurarak kavramı güncel bağlamıyla yeniden gündeme getirmektedir. İyileşme nasıl sağlanır? İyileşme süreci nasıl anlaşılır? Madem ki insan duyarlı bir varlıktır, o halde bu duyarlılık toplumu tedavi edici eylemlere nasıl dönüşebilir? Beuys'un sorduğu bu sorular bugün tüm uygarlığın etkisi altında olduğu salgın ortamında yeniden sorulabilir hale gelmiştir. Bugün ihtiyaç duyulan iyileşme gerçek anlamıyla biyolojik bir iyileşmeye işaret etmektedir. Peki, bu iyileşme nasıl mümkün olabilir? Sanatçı, salgın sürecinde bir kez daha belirginleşen ekonomik farklılıklara vurgu yapmaktadır. Yapıt ekonomik güç, iktidar ve otorite unsurlarını içinde bulunduğumuz salgın ve aşu tedarik sürecine vurgu yaparak yeniden sorgulamaktadır' (URL-2).

➤ Damla YALÇIN

1995 Ankara doğumlu Damla Yalçın, 2013 yılında Ankara Güzel Sanatlar Lisesini bitirdikten sonra Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'ne başlayarak resim bölümünden mezun olmuştur. Sanatçı, geleneksel olarak görülen nakış sanatında, farklı malzemeler üzerine serbest stil iğne tekniklerini kullanarak yaptığı eserlerle geçmişin ve günümüzün bir sentezini oluşturmaktadır. Üretim pratiğinde zemin olarak farklı yaklaşımlar deneyen sanatçı, bazen kumaş, bazen fotoğraf ve bazen de kâğıt kullandığını dile getirmiştir. Son zamanlarda insanların farkında olmadan zaman geçirdikleri ve yaşadıkları mekanlarla kurdukları bağı ele alan sanatçı kendi hikayeleri üzerinden hareket ederek içerik açısından bellek üzerine yoğunlaşan eserler üretmektedir. Geleneklerine bağlı bir ailede büyüdüğünü söyleyen sanatçı, anne figürünü her zaman üreten, dikiş diken güçlü bir karakter olarak tanımlamış ve çalışmalarında bir nevi anne figürü psikolojisine girerek geçmişine ait olan bir teknikle kendi belleğini bir araya getirmeyi hedeflemiştir (Damla Yalçın / Röportaj).

Evseme

Damla Yalçın'ın kurutulmuş çiçekli kağıtlar üzerine yaptığı 'Evseme' adlı çalışması 2021 yılında Krank Art Gallery'de sergilenmiştir. 9 farklı eserden oluşan ve çift cam arasına yerleştirilen çalışmalarda 2 eser duvara dikey bir şekilde yerleştirilmiştir (Resim 6). Hareket ettirilebilen bu panellerin kurulum amacı izleyicinin eserlerin arka taraflarını da görebilmesidir.

Resim 6. Evseme Koleksiyonu
Kaynak: (URL-3)

Sanatçı Damla Yalçın, koleksiyonu ile ilgili olarak düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir;
'Evseme kelime anlamıyla kişinin henüz uyma becerilerini kullanamadığı yabancı çevrelerde, kendine güvenlik sağladığını bildiği evine ve yurduna özlem duyması demektir.

Dinlemesini bilen için, geçmişteki ev bir yankılar geometrisidir. Seslerle dolu evin bütün odalarının titreşimini yeniden kurmak mümkün olduğunda, evin her bir odasına mührünü basmış olan anular, boş odalarda kalmış hoş kokularla geri gelir. Yaşadığımız mekânı yaşamın tüm diyalektikleri ile uyum içinde nasıl doldurduğumuzu, “dünyanın bir köşesine” gün be gün nasıl kök saldığımızı söylemek gerekir. Ev bizim dünyadaki köşemizdir. Gerçek bir kozmostur. Ateş gibi, su gibi ev de hatırlanamaz olanla hatıranın sentezini aydınlatan düşlemenin ışık kaynağıdır. Geçmişe yönelik mutlu anları bireysel olarak tekrar anımsamak üzerine kurguladığı serisi sanatçının nakış gibi geleneksel bir tekniği farklı malzemeler üzerine dikiş ile işleyerek ortaya çıkardığı çalışmalarıdır’ (Damla Yalçın / İstanbul art News / Röportaj).

Resim 7. Evsеме ait eserler
Kaynak: (Damla Yalçın)

Resim 8. Evsеме ait eserler
Kaynak: (Damla Yalçın)

Projede sanatçının doğduğu ve büyüdüğü eve dair mutlu ve özlemle hatırlanan anılarının yer aldığı foto grafik bir bellek sentezinin ananevi bir yöntem ile işlendiği yapıtları bugün ve geçmiş arasında yer almaktadır. İç mekânın içsel değeri üzerine yapılan fenomenolojik bir yaklaşımla anılarının ve hayallerinin bir sentezini sunmuştur (Görsel 7-8-9). Kişisel belleğine yine kendi hikayesine dayanan nakış yoluyla ışık tutan sanatçı, mekanlarının poetik temeline anılardan çok şiirsel imgeleri ile dokunmuştur. Eski fotoğraflarından yola çıkarak oluşturduğu imgelerinin içerisine kendini yerleştiren sanatçı, sonsuzlaşan bekleyişinin bulunduğu odaları hafıza ve düşlemenin bir araya geldiği temaşa mekanlarına dönüştürmüştür. Nakışları geçmiş ve bugünün diyalektiğini içerisinde taşır ve geçmiş ve bugün arasında aşikâr bir eşik oluşturarak kendi yaşam alanına ait bitkileri kurutup, el yapımı kağıtlar yapmıştır. Bir nevi bitkilerin de kimliklerini kullanmıştır (Damla Yalçın / Röportaj).

Resim 9. Evsеме ait eserler
Kaynak: (Damla Yalçın)

➤ **Petra HEİDRİCH**

Almanya'da yaşayan sanatçı, Braunschweig Devlet Tiyatrosu'nda terzilik mesleğini öğrenmiş ve bu meslekte kendini geliştirmek için Hannover'de kostüm tasarımı okumuştur. Kostüm tasarımcısı olarak 17 yıl boyunca serbest çalışmalar yapmıştır. Ardından SCHNITT etiketi altında bir süre çalışmıştır. Şimdilerde ise kâğıt zeminler kullanarak tekstil alanında sadece serbest sanatsal çalışmalar yapmaktadır (URL-4).

Kartpostallar / Fotoğraflar

Petra Heidrich web sitesindeki çalışmalarını Portreler, Doğa Motifleri, Brunswick Motifleri ve İşlemeli Kelimeler (Resim 10-11-12-13) olarak dört başlık altında toplamıştır. Her başlık altında onlarca çalışması bulunmaktadır. Örnek olarak her başlık üzerinde bir çalışma alınmıştır.

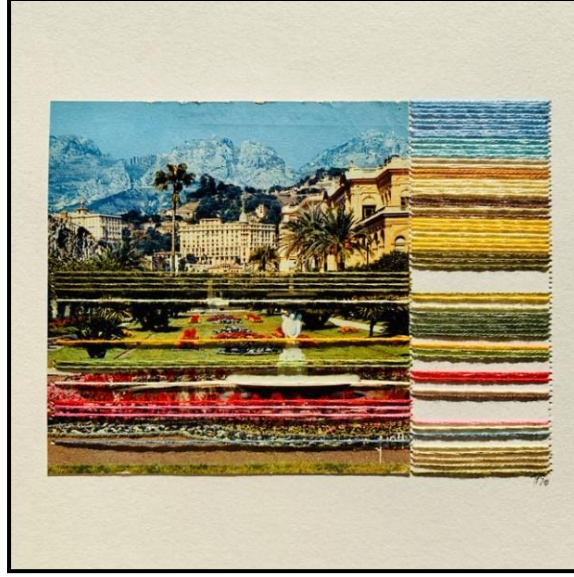
Resim 10. Portreler
Kaynak: (URL-5)

Resim 11. Brunswick Motifleri
Kaynak: (URL-6)

Sanatçı Petra Heidrich, koleksiyonu ile ilgili olarak düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir;

'Her zaman yaratıcı olmayı, yaptığım çalışmalarla dünyaya renk ve neşe getirmeyi seviyorum. Kartpostallarım ve karışık medya kolajlarım ile masamda eskizler oluşturup daha sonra işlemlerimi elle yapıyorum. Sanatım için doğadan, günlük hayattan ve yolda ya da her yerde karşılaştığım güzel desenlerden ilham alıyorum. En sevdiğim malzemeler antikacılardan veya bit pazarından eski fotoğraflar ve kartpostallardır. Bu eski fotoğraflara ve kartpostallara yeni bir soluk getirmeyi ve olumlu mesajlar yaymayı seviyorum. Her fotoğrafın çoğunlukla unutulmuş bir hikayesi vardır ve ben sevgi dolu bir bakışla onları yeniden anlatarak hayata döndürüyorum. Renkli, neşeli şeyleri ve siyah beyaz kâğıt ile neon renkli iplik arasındaki kontrastı seviyorum. Benim için büyüleyici olan, mükemmel ve kusurlu arasındaki etkileşim ve nakış yaparken ortaya çıkan üç boyutluluk. Nakıştan "iplikle boyama" olarak bahsetmeyi seviyorum' (URL-4).

Resim 12. Doğa Motifler
Kaynak: (URL-7)

Resim 13. İşlemeli Kelimeler
Kaynak: (URL-8)

SONUÇ

Var olduğu günden beri geleneksel olarak tanımlanan ve kadına atfedilen nakış sanatı, feminist sanatçıların dışarı açılması ve Art and Craft hareketinin öncülerinin sanat ve zanaat kavramlarının ayrıştırılmasına karşı çıkması sonucunda herkes tarafından yapılabilen bir sanat olarak görülmüştür. Aynı zamanda 1960'lı yıllarda postmodern sanatçıların yenilikçi yaklaşımları sonucunda kavramsal sanatlar arasında kendini göstermeye başlamıştır.

Estetik beğeniye hitap etme kaygısından uzak, düşünsel ve felsefi yönlerin ön planda tutulduğu kavramsal sanat, yeni şeyler üretmekten ziyade 'neler yapabilirim'in sınırlarını zorlayan bir düşünce yapısıdır. Kavramsal sanatın malzeme konusundaki yenilikçi yaklaşımlarına ek olarak teknolojik gelişmelerin de katkıları ile nakış sanatı, neredeyse her zemin üzerinde görülmeye başlamıştır.

Son zamanlarda farklı malzeme kullanımı adı altında deneysel çalışmalar yapan birçok sanatçının olduğu görülmektedir. Çalışma kapsamında kâğıt yüzeylere yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Kâğıt yüzeylerin gramajlarına göre hassasiyetleri olmakla birlikte yüzeye temas eden iğneden dolayı işleme sırasında dikkatli olunması gereken bir zemindir. Bu yüzden yapılan çalışmalar deneysel çalışmalar olarak görülmektedir.

Araştırma kapsamında 3 sanatçı ile yazılı görüşmeler yapılmıştır. Sanatçılara kişisel bilgileri, nakış sanatını neden tercih ettikleri ve tasarımlarını oluştururken neler hissettikleri konusunda bilgiler sorularak çalışmada bu detaylara yer verilmiştir. Kâğıt para, fotoğraf kâğıdı ve geri dönüşüm kağıtları üzerine yapılmış çalışmalara malzeme dışında düşünsel açıdan anlamlar yüklendiği de görülmüştür. İncelenen eserlerde teknik olarak serbest stilde uygulanan nakış iğne tekniklerinden sap işi, elde makine dikışı, zincir işi, oyulgama ve sarma çeşitlemelerinin uygulandığı ortaya çıkmıştır.

Gözde Ju, kâğıt paralar üzerine yaptığı We Are Worth adlı çalışmasında pandemi döneminde oluşan ekonomik zorluklara dikkat çekmek istemiştir. Damla Yalçın, Evseme adlı çalışmasında evine, ailesine ve geçmişine olan bağlılığını dile getirmek istemiştir. Petra Heidrich de zaman kavramını ölümsüzleştiren fotoğrafların değerinin bilinmesini vurgulamak istemiştir.

Sonuç olarak özgün eserler ortaya çıkarmak için farklı malzemelerin kullanılmaya başlandığı nakış sanatında, kavramsal sanatın sınırları zorlayan yaklaşımların sergilendiği görülmektedir. Bir başkaldırı olarak dokuma yüzeyler haricinde zeminlere nakış sanatı yapılmaya başlanmıştır. Mükemmel ile kusurlu olanın bütünleştirilmesi düşüncesi ile oluşturulan eserlerle nakış sanatı, malzeme konusunda sınırları aşan ve toplumsal olayları vurgulayan bir kimlik kazandığı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağluç, L. (2013). 'Sanat Yaratıcılık Bağlamında İnsan ve Yaratma Güdüsü'. *Mediterranean Journal Of Humanities*, 3(1), 1-14.
- Aksu, M. (2019). 1970 Sonrası Türkiye Sanatında Değişim Süreci ve Malzeme Kavram İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü. İstanbul.
- Antmen. A. (2021b). *20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*. İstanbul: Sel Yayınları.
- Antmen. A. (2021a). *Sanat ve Cinsiyet*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Berber, G. Ş., Koşar, S. T. A., ve Aydın, M. D. (2020). 'Geleneksel Nakış Tekniğinin Güncel Sanata Yansıması'. *İdil Dergisi*, 75, 1695-1704.
- Bulut, Ş. (2018). 'Güncel Sanatı (Kavramsal) Anlamaya Çalışmak'. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 4(1), 69-76.
- Çıttır, T. (2009). 'Bilgisayar Destekli Nakışlı Tekstil Ürünlerinin Desen Özelliklerinin ve Nakış Sektörünün Sorunlarının Belirlenmesi'. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erdoğan, M. (2021). 'Güncel Nakış Sanatı Uygulamalarının Uluslararası Alanda İncelenmesi'. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Ankara.
- Eroğlu, Ö. (2020). *Kavramsal Sanat*. İstanbul: Tekhne Yayınları.
- Kapar, S. (2018). 'Çağdaş Sanatta Alternatif Malzeme Olarak Tekstil ve Zanaatten Sanata Dönüşümü'. *Journal of Arts*, 1(2), 38-52.
- Karasu, E. Ç., (2021). Alternatif Malzemenin Düşsel ve Görsel Dili. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü. Ankara.

Keser, N. (2016). 'İplik Sanatı: Sanat Alanına Kabul Edilme Mücadelesi ve Çağdaş Bir Sanat Dalı Olarak Yükselişi'. *Humanitas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(08), 165-179.

Sankır, H. (2018). 'Gündelik Nesnenin Sanatsal Dönüşümü: Sıradan Nesnelerin Sanat Eserine Dönüşüm Süreci Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme'. *Journal Of History Culture And Art Research*, 7(5), 524-543.

TDK. (2021). <https://sozluk.gov.tr>. (Erişim Tarihi: 20.11.2021).

Yalçın, D. (2021). İstanbul Art News / Röportaj.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

URL-1: <https://www.gozdeju.com/>.(Erişim Tarihi: 01.10.2021).

URL-2: <https://fiber-art-turkey.blogspot.com/2021/09/ju-merhabagozde.html>.(Erişim Tarihi: 08.11.2021).

URL-3: <https://www.instagram.com/p/CVN5F2RIsYz/>.(Erişim Tarihi: 23.10.2021).

URL-4: <https://www.petra-heidrich.de/%C3%BCber-mich/>.(Erişim Tarihi: 15.11.2021).

URL-5: <https://www.petra-heidrich.de/portraits/>.(Erişim Tarihi: 15.11.2021).

URL-6: <https://www.petra-heidrich.de/braunschweigmotive/>. (Erişim Tarihi: 15.11.2021).

URL-7: <https://www.petra-heidrich.de/naturmotive/>.(Erişim Tarihi: 15.11.2021).

URL-8: <https://www.petra-heidrich.de/gestickte-worte/>.(Erişim Tarihi: 15.11.2021).